

Lyhyesti

Hullun median ja poliitikkojen tauti?

Täysin pimeät galaksit

Täysin iloitseva Ursa

Neurotieteilijät: eivät "kummoisia ajattelijoita"?

Finnisch-Ugrische Forschung 100 vuotta

Jahnssonin näköispainos

Monta sanaa pankissa

Tieteen päivät 2003 liikkeellä

Hullun median ja poliitikkojen tauti?

Tiedostusvälineitä ohjaa nykyisin pakonomainen tarve sankan sopulilauman lailla rientää skruppilitusta toiseen, pysähtymättä, miettimättä. Poliitikkoja tuntuu ohjaavan saman sukuisen pakko: skuoppien perässä on mentävä, kaikkeen on reagoitava heti uskottavuuden nimissä periaatteella: hutkitaan ensin, tutkitaan sitten. Mihinkään muuhun johtopäätöksen ei voi tulla kun seuraa tiedostusvälineiden suunnatonta mielenkiintoa ensin hullun lehmän taudin ympärillä, sitten suu- ja sorkkataudin kimpussa. Uuden aiheen tultua vanhat haudattiin välittömästi.

Hullujen lehmien temmellystä mediassa tarkasteli aikakauskirja *Duodecimin* 4/2001 pääkirjoituksessa Kansanterveyslaitoksen tutkimusprofessori **Pauli Leinikki**. Leinikin mukaan hullun lehmän taudista on jäänyt päällimmäiseksi mielikuva kriisistä, "jossa suurten uutisotsikoiden pelästyttämät poliitikot joutuivat tekemään kalliita ratkaisuja varmuuden vuoksi, koska näyttöön perustuvia tietoja ei ollut saatavilla... Ne ajat ovat ohi, jolloin tutkijoilla oli aikaa analysoida tarkoin tietojaan, hankkia kenties tarvittavaa lisätietoa, neuvotella sitten poliitikkojen kanssa ja käynnistää sen jälkeen vastatoimet hallitun suunnitelman mukaan."

Leinikki huomauttaa ironisesti miten ympäristöstämme meihin kohdistuvat uhkat, oli sitten kyseessä hullun lehmän tauti, puutarhamessujen legionella tai ruoan dioksiini, voivat hetkessä kaataa hallituksia; siksi niihin reagoidaan voimakkaasti poliittisella taholla: "Täytyy syntyä mielikuva siitä, että jotain kyetään tekemään ja jotain tehdään. Vähemmän tärkeää on se, tehdäänkö oikeita asioita ja toimitaanko kokonaisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla."

Seuraavaksi täytyy ilmeisesti ryhtyä pelkäämään hullun lehmän taudin sukuisen Creutzfeld-Jakobin taudin muunnelman (vCJD) ympärille kehittyvää hysteriaa. Uusimpana uhkakuvana on noussut pelko, että tauti voisi siirtyä verensiirron välityksellä ja siksi luovuttajien valintaa on kiristetty. "Tämäkin päätös on jouduttu tekemään tietäen hyvin, ettei sille ole toistaiseksi edes heikkoa tieteellistä perustaa. Voidaankin kysyä, kuinka pitkälle tulevaisuudessa joudutaan toimimaan tukeutuen epävarmoin mielikuviin, joita välitetään kansalaisille joukkoviestimien kautta", kirjoittaa Leinikki. Tartunnan vaaraa hän pitää olemattomana. "Mutta pystytäänkö torjumaan pelon lietsominen siitä, että ehkä jokainen alkava dementia tapaus voi olla ympäristölleen vaara?"

Jo nyt on Leinikin mukaan kiirinyt tietoja toimista, joihin on ryhdytty siksi, että potilaiden joukossa saattaa olla vCJD-tapauksia.

Täysin pimeät galaksit

Maailmankaikkeudessa saattaa olla täysin tähdettämiä ja pimeitä galakseja, kertoo *Tähdet ja avaruus* -lehti 2/2001. Tähän saakka kaikki on ollut enemmän tai vähemmän hyvää teoriaa, mutta "viime aikoina näitä pimeitä galakseja on ehkä onnistuttu havaitsemaan". Eikä tässä vielä kaikki: saattaa olla, että jokaista loistavaa galaksia kohti saattaa olla jopa sata täysin pimeää galaksia.

Kun seuraavan kerran siis pahaa aavistamatta tähystän taivaalle, mielessä saattaa kaiherata: meiltä pimitetään jotakin olennaista!

Täysin iloitseva Ursa

Tähtitieteellinen yhdistys Ursa täyttää syksyllä 80 vuotta. Tämän johdosta järjestetään 2.-4.11.2001 Helsingin Kaapelitehtaalla suuri kansainvälinen avaruusnäyttely ja vietetään vuotuisia tähtipäiviä.

Ursan jäsenmäärä on hämmästyttävä: yli 9000. Viime vuosina se on kasvanut erityisen reippaasti. Taivaalliset asiat vetävät puoleensa.

Samalla kertaa juhlii myös Ursan julkaisema *Tähdet ja avaruus* -lehti; se täyttää 30 vuotta. *Tähdet ja avaruus* -lehestä on viime vuosina kehittynyt yksi maamme parhaista tiedelehdistä. Kaunein se on varmasti. Esimerkiksi tämän vuoden niteiden kansista eivät kannet hevin kaunistu. Eikä ole sisuksessakaan moitittavaa: korkealuokkaisia artikkeleita, täysipainoisia, silti yleistajuisia, hyväkielisiä, (uusimmassa niteessä mm. **Kari Enqvistin** kirjoitus kaksosten paradoksista ja **Juhani Kakkurin** kirjoitus hirmuisen Timur Lenkin merkittävästä tähtitieteilijäpojanpojasta Ulugh Beg), katsauksia, uutisia ja komeita valokuvia niin oman ilmakehämme ja taivaan ilmiöistä kun kaukaisemmista kohteistakin.

T+A on hyvä lehti. Oikein hyvä.

Neurotieteilijät: eivät "kummoisia ajattelijoita"?

Tietoisuuden olemassaolon ja luonteen pohdinta kuuluu erityisesti filosofien ikuisiin arkiaskareisiin. Suomen Filosofisen Yhdistyksen vuosikirjassa *Ajatus* 57 on julkaistu uusi selvitys- ja vastausyritys teemasta; **Sevi Siljolan** artikkeli "Mitä on tietoisuus", joka perustuu hänen *lectio praecursoriaan*, pyrkii paljastamaan mistä on kyse - paljastaen samalla ketkä ovat "kummoisia ajattelijoita", ketkä eivät..

Siljola toteaa, että neurotieteiden suurista edistysaskeleista huolimatta tietoisuuden ja aivojen suhde on jäänyt hämäräksi. "Muistan joitakin vuosia sitten käymäni keskustelun erään arvostetun neurologian professorin kanssa mieli-ruumis-ongelman tiimoilta. Hän kehui kysymystä kiehtovaksi, mutta valitteli, ettei ainakaan neurologeilla ole aikaa pohtia sitä. Neurotieteilijöiden keskuudessa tietoisuuden perimmäisen olemuksen tutkiminen ei siis ole aina tärkeysjärjestyksessä kovinkaan korkealla. Tämä ei ole välttämättä suurikaan vahinko, sillä empiiristen tieteiden harjoittajat ovat harvoin kovinkaan kummoisia ajattelijoita."

Siljola palaa teemaan vielä uudestaan: "neurotieteilijät ovat harvemmin kouliintuneita ajattelijoita". Tämä yhdistyneenä toisaalta "mielenfilosofien" heikonlaisiin neurotieteiden saavutusten tuntemukseen on johtanut Siljolan mukaan mieli-ruumis-probleemin ratkaisemattomaan tilaan.

Mutta ei huolta: tässä väitöskirjassa kaikki onkin loksahdanut poikkeuksellisesti paikalleen: "Tutkimuksessani olenkin keskittynyt tarkastelemaan, voiko tietoisuuden ja aivojen välisen suhteen ratkaista, jos filosofinen ajattelukoneisto tuodaan yhteen viimeisimpien neurotieteiden käsitysten kanssa". Ja lopputulos: "uskallan sanoa, että tietoisuus on pelkkää aivotoimintaa. Se ei ole koskaan mitään muuta ollutkaan." - Niin, tätä tulosta olenkin pitkään onastellut ...

Mutta että "empiiristen tieteiden harjoittajat eivät ole ... kummoisia ajattelijoita" tai "neurotieteilijät ovat harvemmin kouliintuneita ajattelijoita"? Mikäli nämä johtopäätökset perustuvat väitöskirjaan, niin siinäpä mielenkiintoinen tulos.

Finnisch-Ugrische Forschung 100 vuotta

Suomalais-Ugrilaisen Seuran julkaisema aikakauskirja *Finnisch-Ugrische Forschung* (FUF) viettää huhtikuussa 100-vuotisjuhliiaan; sen kunniaksi julkaistaan keväällä juhlanide.

FUF perustettiin fennougristien ja indoeuropeistien kansainväliseksi keskustelufoorumiksi. Julkaisukieli on alusta asti ollut saksa - ja kuinkas muutenkaan: viime aikoina enenevässä määrin myös englanti. Julkaisun perustivat **E. N. Setälä** ja **Kaarle Krohn**. Aikakauskirjan ensimmäisen niteen ensimmäinen vihko ilmestyi maaliskuussa 1901; se sisälsi esityksen suomalais-ugrilaisten kielten transkriptioksi, joka sittemmin hyväksyttiin tieteenalan käyttöön. FUF:n runko on edelleen pääosin sama kuin sata vuotta sitten: tieteellisiä artikkeleita, katsauksia ja kirja-arvosteluja.

Jahnssonin näköispainos

Fred Karlsson julkaisi viime vuonna kirjan *E. N. Setälä vaarallisilla vesillä. Tieteellisen vallankäytön, käyttäytymisen ja perinteen analyysi* (SKS). Kirjassaan Karlsson pyrkii mm. osoittamaan **E. N. Setälän** vasta 15-vuotiaana 1880 kirjoittaman *Suomen kielen lauseopin* oleellisilta osin fil. tri

Adolf Waldemar Jahnssonin (1841-1894) lähes kymmenen vuotta varhaisemman väitöskirjan (1871) mukaelmaksi (Karlssoinin teos arvioitiin *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä 4/2000).

Jotta kaikki asiansharrastajat voisivat paremmin mennä kiistan alkulähteille, ovat Jahnssonin jälkeläiset (Jahnsson-Kallioniemi-suku) viime vuoden lopulla teettäneet Yrjö Jahnssonin säätiön myöntämän apurahan turvin Yliopistopainossa oppikirjan *Finska Språkets Satslära* (1871) näköispainoksena; Jahnsson painatti väitöskirjansa tällä nimellä oppikirjatarkoitukseen.

Suku on paitsi tehnyt kulttuuriteon, ollut myös höveli: kirjaa on jaettu ilmaiseksi yliopistoille, Äidinkielen opettajain liitolle, kirjastoille - siis kaikille opettajille, tutkijoille ja asiansharrastajille ja kiinnostuneille.

Monta sanaa pankissa

Kyllä maailmaan sanoja mahtuu: suomen kielen tutkijoiden käytettävissä oleva tekstipankki on laajentunut 180 miljoonaanunaan. Tekstipankkia ylläpitää tieteen tietotekniikan keskus CSC aika monta sanaa: suomen kielen tekstipankissa.

Suomen kielen tekstipankki on sähköinen tutkimusaineisto, joka koostuu 1990-luvulla kirjoitettujen suomenkielisten ja suomenruotsalaisten kirjojen sekä sanoma- ja aikakauslehtien teksteistä. Aineisto on raakamateriaalia, jota voidaan käyttää mm. taivutuspäätteiden, sananmuotojen, virkkeiden ja muiden kielellisten yksiköiden esiintymistajuuksien ja -kontekstien tutkimukseen.

Projekti on toteutettu Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksella ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa.

Tieteen päivät 2003 liikkeellä

Seuraavat Tieteen päivät järjestetään tammikuussa 2003; ohjelmasuunnittelu käynnistyy jo nyt huhtikuussa ja pääteemat hahmottuvat syksyyn mennessä. Se on jo tässä vaiheessa selvää, että puhujiksi tulevat jälleen maan etevimmät tutkijat eri aloilta.

Päivien järjestelytoimikuntaan on tällä kertaa nimetty dosentti, yliasiamies **Paavo Hohti**, professorit **Kimmo Kontula**, **Markku Löytönen**, **Risto Nieminen**, **Ilkka Niiniluoto**, **Risto Näätänen**, **Elianne Riska**, **Heikki Solin** ja **Irma Thesleff**; järjestelytoimikunnan puheenjohtaja nimetään kevään aikana. Päivien pääsihteerinä toimii **Jan Rydman**.

Tieteen päivien järjestäjinä ovat Tieteellisten seurain valtuuskunta, Suomen Tiedeakatemia ja Valtuuskunta sekä Suomen Kulttuurirahasto.

Jan Rydman